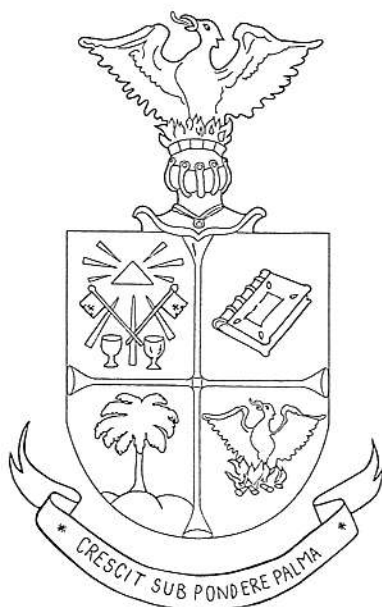

A tulajdonátruházás összehasonlító kereskedelmi és üzleti jogi kérdései

Szerkesztették és a tanulmányokat lektorálták:

ERIK ŠTENPIEN – MISKOLCZI BODNÁR PÉTER

Budapest, 2015

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

A BIZALMI VAGYONKEZELÉS SZERZŐDÉSES JELLEGE ÉS A TULAJDONÁTRUHÁZÁS EGYES KÉRDÉSEI

A Ptk. VI. könyvének XLIII. fejezetében szabályozza a bizalmi vagyonkezelési szerződést, mint a megbízási szerződés altípusát. A bizalmi vagyonkezelési szerződés elnevezésében szerződés, azonban sokkal inkább egy univerzális jogintézmény, amelyet végintézkedéssel vagy akár egyoldalú jognyilatkozattal is létre lehet hozni.

A bizalmi vagyonkezelési szerződés tekintetében a Ptk. a tulajdonjog átruházását fogalmi elemként kezeli.² A szerződés e vonatkozásában a tulajdonátruházó szerződésekkkel is jelentős hasonlóságot mutat fel, azonban azoktól mégis lényeges vonásokban eltér.

A tanulmányomban néhány olyan kérdéskörre szeretnék rámutatni, amelyek a bizalmi vagyonkezelésben kifejezetten sajátosak és valójában a Ptk. szerinti szerződések tipizálása során egyedinek minősíthetők.

A tanulmány első részében a vagyonkezelési jogviszonynak a szerződéses jogviszonyon túlmutató főbb vonásait vázolom fel, majd a második részben a megbízási jellegű jogviszonyoktól eltérő elemei közül mutatom be összefoglalóan. A harmadik részben a bizalmi vagyonkezelés egyes külföldi modelljeinek csoportosítására vállalkoztam a tulajdonátruházás koncepcionális vonásai felől megközelítve. A negyedik részben a bizalmi vagyonkezelés mint jogcím, valamint a tulajdonátruházási módokkal kapcsolatban esetlegesen felmerülő értelmezési kérdéseire kívánok rámutatni, elsősorban vitaindító céllal.

1. A vagyonkezelés szerződéses jellege

A bizalmi vagyonkezelési szerződés kialakítása során a jogalkotó az angolszász trust és a német Treuhand szabályait, kialakult gyakorlatát vette elsősorban alapul. Előljáróban megjegyzendő, hogy az angolszász és a kontinentális európai szerződési jog között az egyik legfőbb különbség az, hogy a római jogi hagyományokon nyugvó jogrendszerekben a jogcím, a causa bír jelentőséggel abban a tekintetben, hogy szerződésnek minősül-e a jogügylet, míg az angol jogban az ellenérték (consideration).³

1 Dr. habil. Sándor István, PhD, egyetemi docens, ELTE Római Jogi és Összehasonlító Jogi-történeti Tanszék, KRE Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék.

2 „A bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések (a továbbiakban: kezelt vagyon) saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő díj fizetésére köteles”. Ptk. 6:310. § (1) bekezdés.

3 HAYTON, David: *The distinctive characteristics of the Trust in Anglo-Saxon law*. In Prüm, André

A trust létrehozását és a vagyon átruházását követően a vagyonrendelő szerepe megszűnik a trust jogviszonyban (kivéve, ha visszavonható, irrevocable trustról van szó), míg a szerződések esetében a szerződő felek a jogviszony végéig részesei maradnak a jogviszonynak. Ez a magyar szabályok esetében is irányadó, hiszen a végrendeleti úton történő vagyonrendelés hatályba lépésének feltétele a vagyonrendelő halála, ezt követően a vagyonkezelő kijelölést elfogadó nyilatkozatával hatályosul a vagyonkezelési jogviszony. Szintén irányadó ez a szabály az egyoldalú vagyonrendelési jognyilatkozatra, amelyet csak visszavonhatatlan nyilatkozattal lehet létesíteni.⁴

A trustot a vagyonrendelő akként is létrehozhatja, hogy saját magát jelöli ki vagyonkezelőnek. Ezzel szemben az önszerződés lehetősége csak kivételesen, a Ptk. által meghatározott esetekben megengedett.⁵

A szerződést a felek közös akaratából, akarategyezség mellett lehet létrehozni, ugyanakkor a trust egyes eseteiben (pl. constructive trust, implied trust) a trust akkor is létrejön, ha valaki a vagyonrendelő hozzájárulása nélkül megszerzi a kezelt vagyon tulajdonjogát. A magyar Ptk. csak kivételesen biztosít lehetőséget erre abban az esetben, ha a vagyonkezelő jogosulatlanul szerez a vagyonkezelési jogviszonnyal összefüggésben.⁶

Fontos jellemzője a vagyonkezelési jogviszonynak, hogy a vagyonrendelő és a kedvezményezett számára harmadik személyekkel szemben is igényeket teremt, melyek dologi jogi természetűek.⁷ Ezzel szemben a szerződésszegés esetében, bár a sérelmet szenvedett fél jogosult a szolgáltatás teljesítésének követelésére⁸, alapvetően a kártérítés kerül előtérbe.⁹

A bizalmi vagyonkezelési jogviszonyt a Ptk. maximális ötven éves időtartamban korlátozza, míg a szerződéseknek sem az általános, sem pedig az egyes nevesített szerződésekre vonatkozó szabályai nem tartalmazznak ilyen kitélt.¹⁰

– Witz, Claude: Trust et fiducie. La Convention de La Haye et la nouvelle législation luxembourgeoise. Paris, *Éditions Montchrestien, EJA*, 2005. 2.

4 Ptk. 6:329. § (1) bekezdés.

5 „A kötelelem megszűnik ... b) abban az esetben, ha ugyanaz a személy lesz a jogosult és a kötelezett, ha e törvény eltérően nem rendelkezik”. (Ptk. 6:3. §). Másrészt „a szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére” (Ptk. 6:58. §). A kötelelem és a szerződés megszűnéséhez vezet, ha mindkét szerződő fél személye azonos lesz (confusio), ugyanakkor bizonyos esetekben, pl. a bizományi szerződésnél (Ptk. 6:281. § [1] bekezdés), illetve a szállítmányozásnál (fuvarozási bizomány, Ptk. 6:302. §), vagy éppen a bizalmi vagyonkezelésnél ez alól a Ptk. kivételt enged.

6 „A vagyonrendelő és a kedvezményezett követelheti annak a vagyoni előnynek a kezelt vagyon részeként való kezelését, amelyhez a vagyonkezelő a vagyonkezelésből fakadó kötelezettségeinek megsértésével jut”. Ptk. 6:321. § [3] bekezdés.

7 Ptk. 6:318. § (2) bekezdés.

8 Ptk. 6:138. §.

9 Ptk. 6:142. §.

10 Ptk. 6:326. § (3) bekezdés.

A kötelmek, és egyúttal a szerződések fontos jellemzője, hogy a kötelezett halálával, jogutódlással történő megszűnésével a kötelem az örökösre, jogutódra száll át. Ehhez képest a vagyongazdálkodó valójában tisztségviselőként jár el, akit el lehet mozdítani és más lehet a helyére kijelölni, míg a szerződések esetében az alanyváltozáshoz általában a másik fél hozzájárulása szükséges. Ehhez kapcsolódik az is, hogy több vagyongazdálkodó esetében valamely vagyongazdálkodó kiesése esetében a többi vagyongazdálkodónak növekedékjoga áll fenn a kezelt vagyonra, vagyis nem az általános jogutódlási szabályok érvényesülnek.¹¹

Az előzőekből látható, hogy a bizalmi vagyongazdálkodási jogviszony számos részlet-szabályában eltér a szerződési jog általános szabályaitól.¹²

2. A bizalmi vagyongazdálkodás megbízási jellege

A bizalmi vagyongazdálkodás elsődleges jogi karaktere a megbízással, képviseléssel mutat hasonlóságot, azonban attól számos vonásában mégis eltér.¹³ A megbízási szerződésnek nem szükségszerű velejárója a tulajdonjog átruházás és nem is eredményez in rem szerkezetű jogviszonyt, míg a bizalmi vagyongazdálkodás bizonyos esetekben igen.¹⁴ A megbízási szerződésben valójában a közvetett képviselő, a bizomány és a harmadik személy javára szóló szerződés elemei jelennek meg vegyesen. A vagyongazdálkodó saját nevében jár el, de végső soron, közvetetten a kedvezményezett javára, ami a bizományi szerződéssel mutat hasonlóságot. A vagyongazdálkodó tulajdonos, azonban a vagyongazdálkodásával kapcsolatban a jogköre korlátozott a vagyondisponálásban meghatározottak szerint, ami a közvetett képviselő sajátossága. A közvetett képviselő jogosultsága ugyanis csak látszólagos, ténylegesen az általa képviselt személy számára közvetlen nem szerez jogokat. Másrészt viszont a képviselt személynek lehetősége van arra, hogy jogérvényesítéshez szükséges jogosultsággal ruházza fel a képviselőt azzal, hogy a dologi hatályú pozíciót továbbra is fenntartsa a maga számára. Túry pl. a Kt. 374. § (2) bekezdését veszi alapul, amelynek megfelelően a bizományos által kötött ügyletekből eredő követeléseket engedményezés nélkül is a megbízó követeléseinek kell tekinteni. Ezt a rendelkezést alapul véve a 20. század első felének magyar bírói gyakorlata analóg módon a bizományos jogi pozíciójához, elismerte, hogy a közvetett képviselő a megbízó

¹¹ Ptk. 6:328. § (3) bekezdés.

¹² A bizalmi vagyongazdálkodást végül a jogalkotó a megbízás altípusaként szabályozta a Ptk.-ban, míg a 2009. évi CXX. törvény a kötelmi jog különös részén belül önálló jogintézményként kívánta szabályozni (bizalmi vagyongazdálkodás, 5:483 – 5:495. §-ok). Ez a társasági jog Ptk.-beli elhelyezéséhez hasonlóan dogmatikai kérdéseket is felvet, ld. ez utóbbihoz pl. MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Társasági jog a Ptk.-ban*. Gazdaság és Jog 2001/1. 4.

¹³ DAVID, René – BRIERLEY, John E. C.: *Major Legal Systems in the World Today. An Introduction to the Comparative Study of Law*. London, Stevens & Sons, 1985³. 348.

¹⁴ KODILINYE, Gilbert – CARMICHAEL, Trevor: *Commonwealth Caribbean Trusts Law*. London, Sydney, Cavendish Publishing Limited, 2002. 7.

javára dologi jogot szerez meg.¹⁵ A közvetett képviselő intézménye tehát lehetőséget biztosít arra, hogy a valódi érdekelt személye háttérben maradjon, azonban a jogokat közvetlenül megszerezhesse.¹⁶

A bizalmi vagyonkezelés abban az esetben mutat jelentős hasonlóságot a megbízási szerződéssel¹⁷, ha a harmadik személy javára szolgáló szerződéssel kombinálják. Jelentős eltérés azonban abban rejlik, hogy a megbízási általában kifejezetten személyhez kötött jogviszonyt eredményez, amely a megbízó vagy a megbízott halálával, cselekvőképességének megváltozásával megszűnik, miközben a bizalmi vagyonkezelés lényeges eleme éppen az, hogy ilyen esetre jelentsen megoldást a vagyon megfelelő kezelésére.¹⁸ Másrészt a bizalmi vagyonkezelés esetében a vagyonrendelő általi egyoldalú megszüntetés lehetősége kizárt az egyoldalú jognyilatkozattal vagy végrendeleti úton létesített vagyonkezelés esetében, illetve kiköthető a felmondás kizárása szerződéses jogviszony esetén, míg a megbízási szerződés felmondható, és ez a jog legfeljebb tartós jogviszony esetén korlátozható.¹⁹ Szintén elhatárolási szempont, hogy a megbízási esetében a megbízottnak harmadik személyek irányában nem keletkezik dologi jogi jogosultsága, ez az egyik fő szempont, ami miatt a megbízási alkalmazásával nem pótolható a bizalmi vagyonkezelés intézménye.²⁰

3. A bizalmi vagyonkezelés és a tulajdonátruházás általában

A bizalmi vagyonkezelési jogviszony sajátossága abban keresendő, hogy a vagyonkezelő jogosultja, tulajdonosa lesz a kezelt vagyonnak. Az angolszász jogban a trust

15 TÚRY Sándor Kornél: *Fiduciárius jogátruházás és közvetett képviselő*. Szeged, Bartos Lipót Könyvnyomdája, 1930. 29.

16 „A közvetett képviselő ép úgy, mint a f. ü. [fiduciárius ügylet] az érdeknek mások – közvetítő személyek – előtérbeállításával végbemenő megóvását van hivatva biztosítani, még pedig akként, hogy maga az érdekelt, az érdeknek igazi hordozója a jogügyleti forgalomban háttérben marad”. TÚRY Sándor Kornél 1930. 34. A közvetett képviselő lehetőségéről a Közös Hivatkozási Rendszer tervezetében (DCFR) ld. NEMESSÁNYI Zoltán: *A jogügyleti képviselő fajtái az új Ptk.-ban és a DCFR-ben*. In: Csöndes Mónika – Nemessányi Zoltán: *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?* Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2010. 162.

17 POLLOCK, Sir Frederick – MAITLAND, Frederic William: *The History of English Law. Before the Time of Edward I.* Cambridge, Cambridge University Press, 1923². Vol. II. 228.

18 LEPAULLE, Pierre: *Civil Law Substitutes for Trusts*. Yale Law Journal 36 (1926–27). 1139.

19 Egyes vélemények szerint a visszavonhatatlan megbízási is megoldást jelenthetne a trust alkalmazására a civiljogi jogrendszerekben. ALFARO, Ricardo J.: *The Trust and the Civil Law with Special Reference to Panama*. Journal of Comparative Legislation and International Law. 33/3–4. (1951). 28.

20 COHN, E. J.: *Das rechtsgeschäftliche Treuerverhältnis. Ein dogmatischer und rechtsvergleichender Beitrag zum allgemeinen Treuhandproblem. Von Dr. Wolfgang Siebert*. The Law Quarterly Review Vol. CXC VII. (1934). 124.

intézményének sokoldalúsága elsősorban éppen ebben rejlik. Olyan jogi konstrukció került kialakításra a magyar jogban, amely funkcióját tekintve az angolszász trusthoz jelentős mértékben hasonlít. A vagyonkezelő tulajdonjogot szerez a kezelt vagyronon, azonban a tulajdonosi joga szerződéssel korlátozott és egyidejűleg a vagyonrendelőnek és a kedvezményezettnek a vagyon ingyenes vagy rosszhiszemű elidegenítése esetén harmadik személyekkel szemben dologi jogi jogosultsága áll fenn.

Megjegyzendő, hogy a vagyonkezelési jogviszony tekintetében az angolszász jogi konstrukció a civiljogi és a vegyes jogrendszerekben nehezen értelmezhető. Az angolszász trust olyan jogi konstrukciót valósít meg, amelyben a trustot alapító személy (settlor) a vagyonkezelőre (trustee) bízva vagyonát abból a célból, hogy a vagyonkezelő ezt harmadik személy, kedvezményezett (beneficiary) javára kezelje, gyümölcsöztesse.²¹ Nagyon leegyszerűsítve a trust jogviszony esetében a vagyonrendelő teljes jogú tulajdonos (absolute owner), aki rendelkezik a vagyonhoz fűződő jogcímmel (legal title) és méltányossági érdekekkel (equitable interest) is. A trust létrehozásakor az alapító a jogcímet (legal title) a vagyonkezelőre, míg az equitable interest-et a kedvezményezettre ruházza át. Ezt követően a kedvezményezettnek kötelmi jogi igénye keletkezik a vagyonkezelővel szemben és dologi jogi igénye a trust vagyonhoz kapcsolódóan.²² Civiljogi nézőpontból így valójában egy osztott tulajdonjog jön létre a vagyonkezelő és a kedvezményezett között.²³

A trust civiljogi adaptációja során azonban a tulajdonjog ilyen jellegű megosztása a római jogi alapokon nyugvó egységes tulajdonjogi fogalommal nem fér össze, ezért a vagyonkezelés szabályainak kialakítása során a trust funkcionális elemeinek más úton való megalkotása került előtérbe.²⁴ E tekintetben megkülönböztethetjük azokat a jogalkotói megoldásokat, ahol

- a) a vagyonrendelő marad a tulajdonos és a vagyonkezelőnek csak kötelmi jogi igénye áll fenn a kezelt vagyronra,
- b) a vagyonrendelő marad a tulajdonos, de a vagyonkezelőnek önálló dologi jogot alapítanak a vagyonkezelésre,

21 Az angolszász trust definíciójával kapcsolatban részletesen ld. pl. HAYTON, D. J. : *Hayton and Marshall Cases and Commentary on the Law of Trust*. Sweet & Maxwell, London, 1991. 3.

22 HUDSON, Alastair: *Understanding Equity & Trusts*. Routledge, London, New York, 2013. 18.

23 Ezt egyes szerzők vitatják, és sokkal inkább kötelmi jellegűnek minősítik a kedvezményezett jogait, de ennek részletes elemzésére itt terjedelmi okokból nem térek ki. Ld. ehhez SÁNDOR István: *A kedvezményezett jogának minősítése, avagy van-e határvonal az in rem és in personam jogviszonyok között?* In Barzó Tímea – Juhász Ágnes – Leszkoven László – Pusztahelyi Réka (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Bíró György Professzor 60. születésnapjára*. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2015. 480. s. kk.

24 Az egyes nemzetközi modellszabályzatok megoldásai tekintetében ld. MICZÁN Péter: *A bizalmi vagyonkezelés dologi jogi jellemzőiről egyes trust modellszabályok tükrében*. Magyar Jog 2014/3. 154. s. ko. MICZÁN PÉTER: *Bizalmi vagyonkezelés az Európai Trust Jog Elveinek tükrében*. Gazdaság és Jog 2014/4. 12. s. ko. MICZÁN Péter: *Bizalmi vagyonkezelés a DCFR X. Könyvének tükrében*. Gazdaság és Jog 2013/11. 3. s. ko.

- c) a vagyonkezelő a tulajdonos, a kedvezményezettnek csak kötelmi jogi igénye áll fenn,
- d) a vagyonkezelő a tulajdonos és a kedvezményezettnek (továbbá a vagyonrendelőnek) dologi igénye is fennáll a kezelt vagyon vonatkozásában,
- e) a kezelt vagyon mindhárom féltől elkülönült, gyakorlatilag önálló jogalanyként.

Az a) pontban ismertetett megoldásra tipikus példa az orosz és a kínai jogalkotói megoldás. Az orosz ptk. (1995/96) Art. 1012. értelmében szerződés alapján a vagyonrendelő átruházza vagyont a vagyonkezelő részére meghatározott időtartamra (legfeljebb öt évre), és a vagyonkezelő kötelezettséget vállal a vagyon kezelésére a vagyonrendelő vagy az általa meghatározott kedvezményezett javára. A vagyon átruházása egyértelműen nem terjed ki a vagyon tulajdonjogának átruházására.²⁵ A Trust Law of China (2001) nem írja elő azt, hogy a vagyonrendelő köteles átruházni a kezelendő vagyon tulajdonjogát a vagyonkezelő részére.²⁶ A szakirodalomban sem tisztázott, hogy pontosan ki lesz a kezelt vagyon tulajdonosa, azonban a legtöbb érv mellett szól, hogy a vagyonrendelő marad a tulajdonosa a kezelt vagyonnak.²⁷ Ebből eredően a vagyonkezelő nem lesz tulajdonos, ugyanakkor köteles a vagyonrendelő a kezelt vagyont az egyéb vagyontól elkülönítve kezelni.²⁸

25 BENEVOLENSKAYA, Zlata E.: *Trust Management as a Legal Form of Managing State Property in Russia*. Review of Central and East European Law 35 (2010). 68. s. ko. HAMZA ezt a konstrukciót a louisiana-i szabályozással vonja párhuzamba. HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 191. 237.

26 A jogszabály a vagyonrendelő részéről az átruházás vonatkozásában a „weituo” kifejezést használja, ami az ügynöki és a megbízási szerződésnél nyer máshol alkalmazását, és nem értendő bele a tulajdonjog vagy egyéb jog átruházása. HA, Que Anh: *The Reception of Trust in Different Legal Systems. Some Lessons for Vietnam. A Comparative Study*. Schriftenreihe Finance, Insurance & Law. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2008. 142. LEE, Rebecca: *Conceptualizing the Chinese Trust*. The International and Comparative Law Quarterly 58/3(2009). 659. REID, Kenneth G. C.: *Conceptualising the Chinese Trust: Some Thoughts from Europe*. University of Edinburgh School of Law, Working Paper Series No 2011/06. 2011. <http://ssrn.com/abstract=1763826>. 9. A trust vagyon megszerzésére a „qude” kifejezést használja a trustról szóló jogszabály, amely kifejezés az ügynöki szerződésnél szerepel olyan értelemben, hogy az ügynök átadja a vagyont a megbízó részére. HO, Lusina: *Trust law in China*. In Smith, Lionel: *Re-imagining the trusts: trusts in civil law*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Mexico City, Cambridge University Press, 2012. 192. s. ko. HO, Lusina – LEE, Rebecca – JINPING, Jin: *Trust law in China: a critical evaluation of its conceptual foundation*. In HO, Lusina – LEE, Rebecca: *Trust Law In Asian Civil Law Jurisdictions. A Comparative Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press, 2013. 46.

27 A kínai szerződési jogban (Contract Law) a weituo hetong a megbízási szerződésnek felel meg leginkább, amely egy szerződés, ahol a megbízott köteles a megbízó ügyeit ellátni. A Contract Law 1999. március 15-én került elfogadásra a 9. Nemzeti Népi Kongresszuson és 1999. október 1-jén lépett hatályba. LEE 2009. 75. PEIJI, Gao – KRUGER, Paul: *Asset Securitisation in the PRC*. Business Law International Vol. 6. No. 2. (2005). 170.

28 A trust vagyont és a vagyonrendelő egyéb, a trust részét nem képező vagyont elkülönítve kell tartani. Art. 15. of the Trust law.

A b) pontban ismertetett konstrukciót a litván ptk. (1994/2000) képviseli, amely alapján a vagyonrendelő a kezelt vagyon tulajdonosa marad, míg a vagyonkezelő részére egy önálló vagyonkezelői jogot hoztak létre, amely idegen dologbeli jognak minősül. A litván jogalkotó ezt a konstrukciót a korábbi, 1964. évi litván ptk.-ban az állami tulajdon körében alkalmazott kezelői jognak a privátszférára való kiterjesztésével alakította ki.²⁹

A c) pontban ismertetett megoldásra számos példát találunk, és alapvetően a Treuhand konstrukciójának alkalmazását jelenti.³⁰ A Treuhand két jogügylet alapján jön létre, az egyik a vagyonkezelésről szóló megállapodás (*Treuhandabrede*, *pactum fiduciae*), a másik pedig a vagyon rendelkezésre bocsátásra, általában tulajdonjog átruházására irányuló jogügylet (*Verfügungsgeschäft*) útján.³¹ Sem a BGB, sem az osztrák ABGB vagy a svájci ZGB nem szabályozza a Treuhand létrehozására irányuló szerződést önálló szerződéstípusként, de a gyakorlatban alkalmazást nyer.³² A Treuhand-hoz hasonló jellegű szabályozást jelent a francia Code civil XIV. fejezetébe a 2011 – 2031. szakaszaiba beépített fiducie. A vagyonkezelő részére ugyan nem feltétlenül kell tulajdonjogot átruházni³³, azonban általában mégis sor kerül erre, és a vagyonkezelő tulajdonos lesz, azonban a vagyont elkülönülten köteles kezelni a saját vagyontól. A vagyonrendelő (*constituant*) rábízta a meglévő vagy jövőbeni vagyont, jogokat vagy biztosítékokat a vagyonkezelőre (*fiduciaire*) annak érdekében, hogy a vagyonkezelő azzal egy vagy több kedvezményezett javára járjon el.³⁴ A francia jog nem kategorizálja a vagyonkezelő jogi státuszát, nem tekinti sem megbízottnak, sem adminisztrátornak, csak a kezelt vagyon (*patrimoine fiduciaire*) kezelőjének (*agissant, actor*).³⁵ A vagyonkezelő a kedvezményezett csak kötelmi jogi igénnyel rendelkezik a kezelt vagyonra nézve.³⁶ Hasonló jogi konstrukciót alakított ki a 2003. évi luxemburgi trust szabályozás is. Romániában a polgári törvénykönyv (Art. 773 – 791.) vezette be a trusthoz hasonló vagyonkezelési konstrukciót, a fiduciát. A román ptk. Art. 773. alapján egy vagy több vagyonrendelő (constitutori) tulajdonjogot vagy egyéb jogokat ruház át egy vagy több vagyonkezelőre (fiduciari), aki azokat kezeli meghatározott

29 SAKAVIČIUS, Justas: *Problematics of Property Trust Law in Lithuania*. Mykolo Romerio Universitas, Vilnius, 2011. 3.

30 A Treuhand és a trust összehasonlítás tekintetében ld. FÖLDI András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012. 420.

31 Részletesen ld. SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés és a trust. Jogtörténeti és összehasonlító jogi elemzés*, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, 2014. 250. S. ko.

32 THURNHER, Victor: *Grundfragen des Treuhandwesens*. Juristische Schriftenreihe, Band 71. Wien, Verlag Österreich, 1994. 21.

33 SZEMJONNECK, Jan: *Die fiducie im französischen Code civil*. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht 3 (2010). 574.

34 Art. 2011 Civil Code.

35 MALLET-BRICOUT, Blandine: *The trustee: Mainspring, or only a cog, in the French fiducie?* In Smith, Lionel (ed.): *The Worlds of the Trust*. New York, Cambridge University Press, 2013. 142.

36 MALLET-BRICOUT 2013. 144. s. ko.

célra vagy kedvezményezettek (beneficiari) javára, de a kedvezményezett részére csak kötelmi jogi igényt biztosít.

A d) pontbeli szabályozás a magyar bizalmi vagyonkezelési konstrukciónak felel meg, amely esetében a vagyon a vagyonkezelő tulajdonában áll, míg a kedvezményezett (és a vagyonrendelő) kötelmi jogi igényeket támaszthat vele szemben, a rosszhiszeműen vagy ingyenesen szerző harmadik személy tekintetében pedig dologi jogi igénye áll fenn. E tekintetben a magyar megoldáshoz jelentős mértékben hasonlít a san marínói trust törvénnyel létrehozott *affidamento fiduciario*.³⁷ A vagyonkezelő itt az Art. 21(1) alapján tulajdonos lesz, míg a kedvezményezett szabadon rendelkezik kedvezményezetti jogával, azt akár át is ruházhatja (Art. 50.).

Az e) pontban meghatározott konstrukcióra példa az 1994. január 1-jén hatályba lépett québec-i polgári törvénykönyv (Civil Code of Québec, C.C.Q), amely a Title Six „Certain Patrimonies by Appropriation” címszó alatt a 4. Könyben szabályozza a vagyonkezelést a vagyon (Property) cím alatt. A fiducie esetében nem áll fenn a kettős tulajdon, mint az angol jogban és a vagyonkezelő sem rendelkezik tulajdonjoggal, csak kezelési jogosultságokkal.³⁸ A québec-i ptk. Art. 1278. akként szabályozza ezt a kérdéskört, hogy a vagyonkezelőnek csak kezelési joga van.³⁹ A leginkább a valósághoz közelálló vélemény szerint a hatályos szabályok szerinti trust egy tulajdonos nélküli vagyon konstrukcióját jelenti, amelynek önálló jogalanyiséga van.⁴⁰ Megjegyzendő, hogy a 2014. január 1-én hatályba lépett cseh ptk. (No. 89/2012.) vagyonkezelési szabályainak kialakítása során a jogalkotó gyakorlatilag a québec-i ptk. koncepcióját vette át.

4. A tulajdonátruházás jogcíme, módja

A magyar Ptk. szabályozása a vagyonrendelés tekintetében a tulajdonátruházás mellett döntött, vagyis a vagyonkezelőnek tulajdonjogot kell szereznie. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a magyar magánjogban alapvetően az ún. tradíciós rendszer érvényesül, ami azt jelenti, hogy a tulajdonjog átruházáshoz megfelelő szerzőismód

³⁷ Law 42 of 1 March 2010, Trust Act.

³⁸ REID, Kenneth G. C.: *Patrimony not Equity: The Trust in Scotland*. In: J. M. Milo – J. M. Smits (ed.): *Trusts in Mixed Legal Systems*. Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001. 27.

³⁹ „A trustee has the control and the exclusive administration of the trust patrimony, and the titles relating to the property of which is composed are drawn up in his name; he has the exercise of all the rights pertaining to the patrimony and may take any proper measure to secure its appropriation. The trustee acts as the administrator of the property of others charged with full administration”.

⁴⁰ „... property in the Québec Code appears to be ownersless. The settlor, trustee or beneficiary have no real rights under this civil code”. HOFFSTEIN, Maria Elena: *Trust*. In: Halsbury's Laws of Canada. Transportation. Trust. Ontario, LexisNexis Canada Inc., 2011. 25. Megjegyzendő, hogy Uruguay 2003-ban hasonlóan tulajdonos nélküli tulajdonra (*patrimoine d'affectation*) irányuló szabályozást vezetett be. WATERS, Donovan: *The Future of the Trust from a Worldwide Perspective*. In: Hayton, David (gen. ed.): *The International Trust*. Bristol, Jordan Publishing Limited, 2011³. 873.

és szerzescím szükséges. A tulajdonátruházásnak a jogcíme a bizalmi vagyonkezelési jogviszony, a vagyonkezelés három különböző jogügylettel (szerződés, végrendelet, egyoldalú jognyilatkozat) is létrehozható és két tulajdon átruházási mozzanatból tevődik össze, a vagyonrendelésből és a vagyonkiadásból.⁴¹ A bizalmi vagyonkezelési jogviszony létrehozása tekintetében tehát a jogszabályok nem különböztetik meg a szerződést, végrendeletet, egyoldalú nyilatkozatot, minden esetben a „bizalmi vagyonkezelési jogviszony” mint általános terminológia érvényesül.

Ennek a megoldásnak a létjogosultságát támasztja alá az, hogy a bizalmi vagyonkezelés alapján történő tulajdonátruházás nem illeszthető be megfelelően a hagyományos tulajdonátruházási jogcímek közé. A jogviszony létrehozásának motivációjára, mozgatórugójára számos példa említhető, történhet valamilyen üzleti tranzakció megvalósítása érdekében, a családi vagyon megfelelő tervezése céljából, kiskorú vagy cselekvőképtelen személyek vagyonának megóvására stb.⁴²

A bizalmi vagyonkezelés érdekében történő tulajdonátruházás, a vagyonrendelés visszerthes jogügylet, de éppen ellenkező előjellel, mint az adásvételi szerződés, mivel a vagyonkezelő, azaz a tulajdonjogot megszerző fél lesz jogosult díjazásra és nem az átruházó. A vagyon kiadása a bizalmi vagyonkezelési jogviszony keretei között ingyenes jogügylet, hiszen a kedvezményezett (vagy adott esetben a vagyonrendelő) az átruházásért nem ad ellenértéket. Ugyanakkor érdekes kérdést vet fel az, ha egy tranzakció részét képezi a bizalmi vagyonkezelési jogviszony. Pl. egy adásvételi szerződés alapján a felek kölcsönösen egy harmadik személynek bizalmi vagyonkezelésbe adják az adásvétel közvetett tárgyát képező dolgot és a vételárat is.⁴³ A vagyonkezelő a két fél részére egyidejűleg köteles egymás szolgáltatását kiadni, a vevőnek a dolgot, míg az eladónak a vételárat. A felek közötti tényleges jogviszony ebben az esetben az adásvétel lesz, azonban a közhiteles nyilvántartásba (pl. ingatlan vagy gépjármű esetén) a bizalmi vagyonkezelési jogviszony kerül bejegyzésre.⁴⁴

41 A különböző nyilvántartásokba történő bejegyzés vonatkozásában is ezt írják elő az egyes jogszabályok, így pl. az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény 17. § (1) bekezdés 27. pontja szerint „bizalmi vagyonkezelés alapján fennálló kezelt vagyonba tartozó tulajdonjog”; ld. továbbá az Inyvt. 38. §-át, 39. § (4) bekezdését, 50. § (4) bekezdését stb. Ld. ehhez B. SZABÓ GÁBOR – ILLÉS István – KOLOZS Borbála – MENYHEI Ákos – SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. 115. s. ko.

42 A bizalmi vagyonkezelési jogviszony magyarországi alkalmazási körei tekintetében részletesen ld. B. SZABÓ GÁBOR – ILLÉS István – KOLOZS Borbála – MENYHEI Ákos – SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. 54. s. ko. ILLÉS István: *Mire jó a bizalmi vagyonkezelés?* Jogtudományi Közlöny 2011/11. 552. s. ko. MENYHEI Ákos: *Vagyontervezés és a bizalmi vagyonkezelés*. Ügyvédek Lapja 2014/1-2. 32.

43 Ez a konstrukció a letéttel konkurál, és megítélésem szerint a szerződő felek számára annál nagyobb biztonságot nyújthat.

44 Az már egy más kérdés, hogy adózás tekintetében ilyen esetben a felek közötti tényleges jogviszonyt szükséges figyelembe venni. B. SZABÓ GÁBOR – ILLÉS István – KOLOZS Borbála –

Más megközelítésben, pl. egy vagyontervezési bizalmi vagyonkezelési jogviszony esetében a szülő bizalmi vagyonkezelésbe helyezi a vagyont, amit meghatározott feltételek bekövetkeztével (pl. bizonyos életkor elérése, házasságkötés, diploma megszerzése stb.) kell kiadni a kedvezményezett részére. Ebben az esetben a a vagyonrendelő és a kedvezményezett között valójában ajándékozás jön létre, azonban a jogcím a bizalmi vagyonkezelési jogviszony lesz. Érdekes kérdést vet fel, hogy ilyen esetben a vagyonrendelő és a kedvezményezett közötti valós jogviszony figyelembe vehető-e pl. az ajándék visszakövetelésének törvényi feltételeinek fennállása esetén. Megítélésem szerint ennek létjogosultsága van, hiszen a jogviszonyt a tényleges tartalma szerint kell minősíteni.

Amennyiben több vagyonkezelő szerepel a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyban és ezek közül valamelyik elhalálozik, jogutód nélkül megszűnik, úgy az általa kezelt vagyon tulajdonjoga a többi vagyonkezelő részesedését arányosan növeli.⁴⁵ A Ptk. itt kifejezetten az „átszáll” kifejezést használja, tartalmában azonban ez leginkább a növedék(jog)hoz hasonlít, amit viszont a Ptk. csak a föld tulajdonosa tekintetében szabályoz.⁴⁶ A jogcím ez esetben is valószínűsíthetően a bizalmi vagyonkezelési jogviszony lesz, azonban mi lesz a tulajdonszerzés módja? Átruházás nem indokolt, mivel a Ptk. „átszállást” említ, vagyis nem az elhalálozott vagyonkezelő örökösei kötelesek átruházni a kezelt vagyont. Az öröklés szintén aggályos, hiszen az elhalálozott vagyonkezelőnek nem örököse a többi vagyonkezelő. Talán a „jogutódlás”, mint általános terminológia lehet adekvát, azonban ezt a jogi személyek jogutódlással történő megszűnésének esetére alkalmazzuk.

Hasonlóan minősítési kérdéseket vet fel, ha a vagyonrendelő azzal a feltétellel ruhazza át a vagyont a vagyonkezelő részére, hogy azt a vagyonrendelő halála esetén kell kiadni. Ebben az esetben a kedvezményezett a vagyonrendelő szándéka szerint valójában végrendeleti örökös.⁴⁷ Ha a vagyonrendelő végrendeleti úton rendelkezik a hagyatékról, akkor az örökös az örökrészt ipso iure megszereznie az öröklés mint tulajdonátruházási móddal, vagyis tulajdonjogi igénye keletkezik arra.⁴⁸ A bizalmi vagyonkezelésből a vagyon kiadása iránt azonban csak kötelmi jogi igénye áll fenn a vagyonkezelővel szemben.⁴⁹ Ez esetben a minősítés szempontjából inkább a második esetkör tűnik támogatandónak. Jogilag az örökhagyó (vagyonrendelő) halálakor egy harmadik személy, a vagyonkezelő a tulajdonos, vagyis a jogi helyzet talán analóg módon kezelhető azzal, amikor az örökhagyó vevőként egy megkötött adásvételi

MÉNYHEI Ákos – SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014. 274. s. ko.

⁴⁵ Ptk. 6:328. § (2) bekezdés.

⁴⁶ Ptk. 5:51. §

⁴⁷ „Az okirat végrendeleti jellegének megállapításához az szükséges, hogy az örökhagyó halála esetére szóló vagyoni rendelkezést tartalmazzon, és külsőleg az örökhagyótól származónak mutakozzék”. Ptk. 7:12. §.

⁴⁸ Ptk. 7:87. § (2) bekezdés.

⁴⁹ „A kedvezményezett a szerződés szerint igényelheti a vagyonkezelőtől a kezelt vagyon és annak hasznainak kiadását”. Ptk. 6:314. § (1) bekezdés.

szervezés szerinti vételárát már megfizette, de a dolog tulajdonjogának részére történő átadására még nem került sor.

Megítélésem szerint a „bizalmi vagyonkezelési jogviszony” egy olyan új jogcím a magyar magánjogban, amely leginkább „formális” és egyben „univerzális” jelzőkkel illelhető. Ez a jogcím a vagyonrendelő és a kedvezményezett közötti tényleges jogviszony vizsgálatát is szükségessé teheti, ami egyfajta kettősséget eredményezhet a joggyakorlatban.

5. Záró megjegyzések

Örvendek, hogy a magyar magánjogba bevezetésre került a bizalmi vagyonkezelési jogviszony, egy rugalmas és a mindennapi élet számos problémájára megfelelő jogi megoldást nyújtani képes jogintézmény. Az alkalmazási körében próteuszi tulajdonságokkal rendelkező jogi konstrukció ilyen jellegéből eredően kétségtelenül további kérdéseket és problémákat is felvet majd a joggyakorlatban, így a tulajdonátruházás jogcíme és a tulajdonátruházási mód vonatkozásában is. Ugyanakkor számos előnye folytán reményeim szerint hamarosan gyökeret ereszt Magyarországon is és a magyar társadalmi, gazdasági és jogi élet szerves részét képezi, egyúttal érdekes jogértelmezési kérdésekkel feladatokat adva a jogászok számára is.

Tárgyszavak: ABGB, Affidamento fiduciario, BGB, bizalmi vagyonkezelés, bizalmi vagyonkezelési szerződés, bizomány, Code civil, consideration, constructive trust, equitable interest, harmadik személy javára szóló szerződés, implied trust, irrevocable trust képviselő, közvetett képviselő, litván ptk., megbízás, megbízási szerződés, orosz ptk., pactum fiducie, québec-i polgári törvénykönyv, román ptk., tradíciós rendszer, Treuhand trust, Trust Law of China, Verfügungsgeschäft, ZGB.

Felhasznált irodalom

- ALFARO, Ricardo J.: *The Trust and the Civil Law with Special Reference to Panama*. Journal of Comparative Legislation and International Law. 33/3–4. (1951).
- B. SZABÓ GÁBOR – ILLÉS István – KOLOZS Borbála – MENYHEI Ákos – SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014.
- BENEVOLENSKAYA, Zlata E.: *Trust Management as a Legal Form of Managing State Property in Russia*. Review of Central and East European Law 35 (2010).
- COHN, E. J.: *Das rechtsgeschäftliche Treuerverhältnis. Ein dogmatischer und rechtsvergleichender Beitrag zum allgemeinen Treuhandproblem*. Von Dr. Wolfgang Siebert. The Law Quarterly Review Vol. CXCVII. (1934).
- DAVID, René – BRIERLEY, John E. C.: *Major Legal Systems in the World Today. An Introduction to the Comparative Study of Law*. London, Stevens & Sons, 1985.

- FÖLDI András (szerk.): Összehasonlító jogtörténet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.
- HA, Que Anh: *The Reception of Trust in Different Legal Systems. Some Lessons for Vietnam. A Comparative Study*. Schriftenreihe Finance, Insurance & Law. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2008.
- HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.
- HAYTON, D. J. : *Hayton and Marshall Cases and Commentary on the Law of Trust*. Sweet & Maxwell, London, 1991.
- HAYTON, David: *The distinctive characteristics of the Trust in Anglo-Saxon law*. In Prüm, André – Witz, Claude: *Trust et fiducie. La Convention de La Haye et la nouvelle législation luxembourgeoise*. Paris, Éditions Montchrestien, EJA, 2005.
- HO, Lusina – LEE, Rebecca – JINPING, Jin: *Trust law in China: a critical evaluation of its conceptual foundation*. In HO, Lusina – LEE, Rebecca: *Trust Law In Asian Civil Law Jurisdictions. A Comparative Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press, 2013.
- HO, Lusina: *Trust law in China*. In Smith, Lionel: *Re-imagining the trusts: trusts in civil law*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Mexico City, Cambridge University Press, 2012.
- HOFFSTEIN, Maria Elena: *Trust*. In: Halsbury's Laws of Canada. Transportation. Trust. Ontario, LexisNexis Canada Inc., 2011.
- HUDSON, Alastair: *Understanding Equity & Trusts*. Routledge, London, New York, 2013.
- ILLÉS István: *Mire jó a bizalmi vagyonkezelés?* Jogtudományi Közlöny 2011/11. 552.
- KODILINYE, Gilbert – CARMICHAEL, Trevor: *Commonwealth Caribbean Trusts Law*. London, Sydney, Cavendish Publishing Limited, 2002.
- LEE, Rebecca: *Conceptualizing the Chinese Trust*. The International and Comparative Law Quarterly 58/3(2009).
- LEPAULLE, Pierre: *Civil Law Substitutes for Trusts*. Yale Law Journal 36 (1926–27).
- MALLET-BRICOUT, Blandine: *The trustee: Mainspring, or only a cog, in the French fiducie?* In Smith, Lionel (ed.): *The Worlds of the Trust*. New York, Cambridge University Press, 2013.
- MENYHEI Ákos: *Vagyontervezés és a bizalmi vagyonkezelés*. Ügyvédek Lapja 2014/1-2.
- MICZÁN Péter: *A bizalmi vagyonkezelés dologi jogi jellemzőiről egyes trust modellszabályok tükrében*. Magyar Jog 2014/3.
- MICZÁN Péter: *Bizalmi vagyonkezelés a DCFR X. Könyvének tükrében*. Gazdaság és Jog 2013/11.
- MICZÁN PÉTER: *Bizalmi vagyonkezelés az Európai Trust Jog Elveinek tükrében*. Gazdaság és Jog 2014/4.
- MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Társasági jog a Ptk.-ban*. Gazdaság és Jog 2001/1.
- NEMESSÁNYI Zoltán: *A jogügyleti képviselőt fajtái az új Ptk.-ban és a DCFR-ben*. In: Csöndes Mónika – Nemessányi Zoltán: *Merre tart a magyar civilisztikai jogalko-*